

22 iyul ölkəmizdə Milli Mətbuat Günüdür

147 il bundan əvvəl Həsən bəy Zərdabi tərəfindən əsası qoyulan bu tarixi gün respublikamızda hər il böyük ehtiramla qeyd olunur.

“Əkinçi”nin beşiyi başında durmuş qeyrətli, vicdanlı vətəndaş, vətən və millət təəssübkeşi Həsən bəy Zərdabi xalqımızın milli dirçelişi üçün o vaxta qədər heç kəsini etmədiyi və edə bilmədiyi bir iş gördü. Sonrakı illərdə “Əkinçi”nin başladığı işi davam və inkişaf etdirən, onun ənənələrini yaşadan çoxlu mətbuat orqanları meydana gəldi. Həmin mətbuat orqanları xalqın savadlanması, maariflənməsi, milli şüurun dirçəlməsi üçün çox böyük iş gördülər.

Arxada qalan müddətdə mətbuatımız böyük inkişaf yolu keçmişdir. Ölkəmiz müstəqillik qazandıqdan sonra söz azadlığına daha geniş yer verildi. Dövlətin diqqəti və qayğısı

sayəsində bu sahədə bir sıra mühüm işlər görüldü. 1995-ci il iyulun 22-də Milli Mətbuat Günü münasibətilə Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Heydər Əliyev xalqımızı təbrik etmişdi. Ümummilli lider Heydər Əliyev mətbuata xüsusi diqqət göstərməklə KİV-lərin müstəqilliyinə nail oldu.

“Əsası 120 il bundan öncə böyük alim, pedaqoq, jurnalist, ictimai xadim Həsən bəy Zərdabi-nin “Əkinçi” qəzeti ilə qoyulmuş milli mətbuatımız Azərbaycan xalqının mənəvi mədəniyyəti tarixinə şərfli səhifələr yazmış, milli məniyyətimizin formalaşmasında, mənəvi dəyərlərin qorunub saxlanılmasında misilsiz rol oynamışdır.

Milli mətbuatımızın inkişaf mərhələləri Azərbaycan xalqının azadlıq, müstəqillik uğrunda mübarizə tarixinin tərkib hissəsidir. “Əkinçi”dən üzü bəri azadlıq, demokratiya, müstəqillik uğrunda müdəcillə dərslərini bəz milli mətbuatımızın səhifələrindən öyrənmişik.

Özünün azad, müstəqil, demokratik dövlətini qurmuş Azərbaycan xalqı bu yolda olmanın məşəqqətlərə üzləşmiş və üzləşməkdədir. Daxili və xarici düşmənlərin hördüyü hiylə torları, həttə dövlət çevrilişləri həddinə gəlmiş çıxması məkrli niyyətlər xalqımızın və dövlətimizin iradəsini döndə-döndə sınağa çəkmişdir. Bu problemlərin həll edilməsində, baş verən hadisələrə obyektiv qiymət verilməsində mətbuat və söz azadlığı şəraitində fəaliyyət göstərən, demokratik dəyərlərlə bəhərlənən Azərbaycan jurnalistlərinin böyük xidməti vardır.

Jurnalistləri, nəşriyyat-poliqrafiya işçilərini, ümumiyyətlə, bu sahədə çalışanların hamısını Milli Mətbuat Günü münasibətilə təbrik edir, Vətənimizin daha işıqlı gələcəyi, sülh, azadlıq ideyalarının, demokratik prinsiplərinin bərqərar edilməsi naminə uğurlar arzulayıram”.

Mütərəqqi ideyaların təbliğatçısı

XIX yüzilliyin ikinci yarısında Şimali Azərbaycanın mədəni həyatının ən mühüm hadisəsi Azərbaycan dillili dövrü mətbuatının meydana gəlməsi idi. Qəzet nəşr etməyi qərara almış H.B.Zərdabi bu yolda böyük zəhmət sərf etmişdi. Qəzetin nəşrinin təşkilində Zərdabiyə o zamanı Bakı qubernatoru D.S.Staroselski (1832-1884) xeyli yardım göstərmişdi. “Əkinçi” qəzetinin ilk nömrəsi 1875-ci il iyulun 22-də işıq üzü gördü. Bu xəbər bütün Qafqazda geniş əks-səda doğurdu.

1875-1877-ci illərdə “Əkinçi”nin 56 nömrəsi çıxmışdı. İlk dövrlərdə bu qəzetin buraxılışı maliyyə cəhətdən zərər gətirirdi. Geniş kütlələrin “Əkinçi”yə marağını oyatmaq üçün H.B.Zərdabi qəzetin pulsuz yayılması vasitəsinə əl atdı. O, tədricən “Əkinçi”nin ətrafında ziyalılar və təhsil alan gənclərdən ibarət kifayət qədər böyük bir fəallıq qrupunu birləşirdi. S.Ə.Şirvani, H.B.Vəzirov, A.Adigözəlov, Moskvada Petrovski Kənd Təsərrüfatı Akademiyasında ali təhsil almış Əsgər Ağə Gorani, Hacı Məmmədşadlıq (Əbdülhəsən Novai), Mirzə Həsən Ələkdəri, Ələkbər

Şeydər, Məhəbus Dərbəndi (Əli Mədəd) və başqaları qəzetlə fəal əməkdaşlıq edirdilər. M.F.Axundov da “Əkinçi”nin səhifələrində yazırlar ilə çıxış edirdi. Cənubi Qafqaz və Dağıstanın bir sıra şəhərlərində, İranda qəzetin müxbirləri var idi. Qəzetin nəşrinin bütün müsəlman Şərqi üçün böyük əhəmiyyəti var idi. “Əkinçi” beynəlxalq əks-səda doğurmuşdu. Bu qəzet bütün Şərqi dünyasında Avropa üslubunda nəşr olunmuş birinci mətbuə orqanı idi.

“Əkinçi” mütərəqqi maarifçi, demokratik ideyaları təbliğ edir, mövhumata, cəhəllərə və əvamlığa qarşı çıxırdı. Azərbaycan gerçəkliyinin bir çox zəruri problemlərini qabardırdı. Qəzet öz dövrünü keçirmiş sosial-iqtisadi qaydaları aradan qaldırmaq və azadlığa çıxmaq üçün möhür elm və maarifin ən mühüm vasitə rolunu oynadığına əmin idi. “Əkinçi” xalq kütlələrinin maarifləndirilməsi ideyasını ardıcıl şəkildə və inadla müdafiə edirdi. O, təhsil və tərbiyə məsələlərinə xüsusi əhəmiyyət verirdi, məktəblərdə yeni təlim və tərbiyə tətbiq edilməsinə tərəfdar çıxırdı. “Əkinçi” Azərbaycanda qadın təhsilinin, qadınların ictimai həyata cəlb olunmasının zərurətini müdafiə edən ilk qəzet idi. Qəzet ana dilinin saflığı uğrunda yorulmaz mübarizə aparırdı. Azərbaycan milli publisistika dilinin yaradılmasında bu qəzetin böyük xidməti olmuşdur. “Əkinçi”nin demokratik ideyaları bəzi mürəccə qüvvələr - bəylər, ruhanilər və çar məmurları tərəfindən narahatlıqla qarşılanırdı. Nəticədə, 1877-ci ilin əvvəllərində qəzetin abunəçilərinin sayı azaldı. 1877-1878-ci illərdə Rusiya-Türkiyə müharibəsinin başlanması ilə çar senzurası qəzetdə siyasi xarakterli məsələlərə toxunmağı qadağan etdikdən sonra “Əkinçi” üçün ağır vəziyyət yaranırdı. Hökumət 1877-ci ilin sentyabrda qəzetin nəşrinin dayandırılması barədə fərman verirdi.

“Əkinçi”nin nəşri dayandıqdan iki il sonra Tiflisdə Azərbaycan dilində başqa bir qəzet - “Tiflis” çıxmışdı. Qəzet həftədə bir dəfə litografiya üsulu ilə çap olunurdu; həcmi 4-8 səhifə idi. Qəzetin 1880-ci ilə qədər 76 nömrəsi buraxılmışdı. 1880-ci il dekabrın 6-dan etibarən “Ziya” qəzeti “Ziyayi-Qafqaziyyə” adı altında çıxmışdı. Özü də bu qəzet mətbəə üsulu ilə çap olunurdu. Onun nəşri 1884-cü il iyunun 1-dək davam etdi. Bu müddət ərzində qəzetin 104 nömrəsi çıxdı. “Ziya” ilə müqayisədə “Ziyayi-Qafqaziyyə” qəzeti daha geniş proqram üzrə nəşr olunurdu. Bu proqramda ictimai-siyasi problemlərə də geniş yer verilirdi. Lakin o, irəliyə doğru ələ bir ciddi addım atı bilmədi. 1880-ci ildə Tiflisdə Seyid Ünsizadənin qardaşı Cəlal Ünsizadə tərəfindən “Kəşkül” adlı yeni qəzet nəşr olunmağa başladı. “Kəşkül” qəzetindən çox jurnalna bənzəyirdi. Onun nəşri C.Ünsizadə təhsilli, Avropa və rus mədəniyyəti ilə tanış olan bir adam idi. “Kəşkül” öz ideya istiqamətinə görə “Əkinçi”yə daha yaxın idi. Qəzet siyasət, ticarət, sənaye, sənətkarlıq və mədəniyyət məsələlərinə toxunurdu. 1884-cü il yanvarın 1-dən “Kəşkül” həftəlik qəzetə çevrildi və 1891-ci ilədək nəşr edildi. “Kəşkül”də publisistik məqalələr, dil, ədəbiyyat,

incəsənət, ictimai-siyasi məsələlər üzrə yazılar, orijinal ədəbi parçalar, Avropa, Şərqi və rus ədəbiyyatından tərcümələr çap olunurdu.

S.Ə.Şirvani, F.Köçərli, M.Şah-taxtılı, A.Qayıbov və başqaları “Kəşkül” qəzeti ilə fəal surətdə əməkdaşlıq edirdilər. Qəzet Cənubi Qafqaz, Rusiya, Avropa və Asiya xalqlarının mədəni irsinin təbliği edilməsinə böyük diqqət yetirir, öz oxucularını rus klassiklərinin əsərləri ilə tanış edirdi. “Kəşkül” klassiklərin təbliğində müəyyən rol oynayırdı. Xəyyam, Sədi, Hafiz və başqalarının irsinə böyük əhəmiyyət verirdi.

Tiflisdə çıxan “Vozrojdjenje”, jurnalında, “Zakafqazskaya reč”, “Yejenedelnnoye obozrenie” qəzetində C.Məmmədquluzadə, Q.Qabulov-Şirvanski, Ə.Sultanov,

N.Nərimanov və H.Minsazov “Müsəlman səbələri” adında xüsusi rubrika açaraq, orada öz məqalələrini dərc edirdilər. M.Ə.Şah-taxtinski “Moskovskie vedomosti” və “Novoye vremya” qəzetlərinin İstanbuldakı müxbiri vəzifəsində işləyirdi. Azərbaycanda mətbuat XIX əsrin sonunda ilk addımlarını atmasına baxmayaraq, 25 il ərzində sürətlə inkişaf etmişdi. Bu illərdə 10 yaxşı həm azərbaycandilli, həm də rusdilli mətbuat orqanları işıq üzü görmüş, Azərbaycan publisistikasında isə parlaq bir nəsil yaradıcı fəaliyyətə başlamışdı.

Bu gün də Azərbaycan Respublikası söz, fikir və məlumat azadlığının inkişafı sahəsində beynəlxalq təşkilatlarla, o cümlədən Avropa Şurası və ATƏT-ə sıx əməkdaşlıq edir, üzünə götürdüyü öhdəliklərdən irəli gələn vəzifələri yerinə yetirir. Qanunvericiliyin təkmilləşdirilməsi, beynəlxalq standartlara cavab verən ictimai yayım xidmətlərinin yaradılması istiqamətində əməkdaşlıq davam etdirilir.

Bu gün mətbuat cəmiyyətin ayrılmaz atributuna sevrilib. Demokratiyanın, azadlığın, insan hüquqlarının qorunması uğrunda fəal mübarizə aparın, ictimai rəyin formalaşmasına dəfə kömək edən mətbuat bütün proseslərin önündə gedir, cəmiyyətin inkişafına xidmət edir.

Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin mətbuatımızla bağlı dediyi fikirlər yuxarıda qeyd olunanları təsdiqləyir: “XX əsrin sonlarında yenedən öz dövlət müstəqilliyini qazannmış ölkəmizdə milli dövlət ideyalarının və ənənələrinin möhkəmləndirilməsində, demokratik dəyərlərin bərqərar olunmasında beynəlxalq aləmdə Azərbaycanın rolunun və nüfuzunun güclənməsində mətbuatımızın xidmətləri xüsusi qeyd edilməlidir.

Milli Mətbuat Günü qeyd edərkən Azərbaycanda vətəndaşların əsas hüquq və azadlıqlarının, o cümlədən söz, fikir və məlumat azadlığının təmin olunmasında ümummilli lideri Heydər Əliyevin müstəsna xidmətləri olub. Məhz Heydər Əliyevin siyasi iradəsi və məqsədyönlü fəaliyyəti nəticəsində mətbuatın sərbəst fəaliyyəti üçün bütün imkanlar yaradıldı. Bu sahədə jurnalist ictimaiyyətinin təşəbbüsləri dəstəkləndi. Mətbuatın maddə-texniki bazasının möhkəmləndirilməsi üçün vacib addımlar atıldı, jurnalist hüquqlarının etibarlı surətdə qorunması təmin edildi. Bu gün Azərbaycanda kütləvi informasiya vasitələri sahəsində MDB məkanında və Şərqi Avropada ən demokratik, liberal qanunvericilik bazası mövcuddur, kütləvi informasiya vasitələrinin inkişaf etmiş şəbəkəsi fəaliyyət göstərir”.

Iyulun 22-si Milli Mətbuatımızın doğum günüdür. Həmin gün təkə jurnalistlərin peşə bayramı deyil, həm də azad, demokratik cəmiyyət quruculuğunda fəal iştirak edən soydaşlarımız üçün ən əziz gündür. Bu münasibətlə idman ictimaiyyəti adından bütün mətbuat işçilərini təbrik edir, azad sözün və azad fikrin keşiyində daim ayıq-sayıq dayanmağa səsləyir və onlara yeni-yeni yaradıcılıq uğurları arzulayıq.

*Dilqəm Quliyev,
pedaqogika üzrə elmlər doktoru,
professor*